

**Oponentský posudek
diplomové práce Kateřiny Strakové,
nazvané**

***Užití starozákonních motivů a jejich originální interpretace v díle Johna Steinbecka*
[vedoucí práce Filip Čapek, 93 stran, přijato UK ETF 5.dubna 2011]**

1. Popis práce

Práce na případové studii věnované přednímu americkému prozaikovi 20.století originálním způsobem popisuje interakci Bible a literární tvorby. V první části práce se autorka věnuje biografickým údajům spisovatel Johna Steinbecka. Čtenář se dozví o jeho německo-irských předcích, o pracovní cestě k literárnímu úspěchu, o dynamice jeho rodinného života, o prominentním místě rodné Kalifornie v autorově díle i o jeho církevní afiliaci.

Ve druhé části práce se podrobněji zastavuje u třech vrcholných prací JS. Již na první práci, knize *Unknown God* (Neznámému Bohu) ukazuje, že biblické vztahové konstelace i pojmenování -- v tomto případě vzaté z příběhu o Josefovi v Gn 39-48 -- jsou v románu nově uchopeny, v žádném případě ale nepředstavují tematický ani myšlenkový limit díla. Autorka analyzuje paralelu Josefa románu a biblického Josefa, paralelu Kalifornie a Egypta či Země zaslíbené, všimá si motivu požehnání, transformovaného u Steinbecka do humanistického pojetí (či přímo pojetí mysticko-biofilního, jak plyne z autorčina shrnutí Steinbeckovy víry "v přírodní kult země a přírody"). Sociálně laděný je román *Hrozny hněvu*, líčí důsledky hospodářské krize 30.let minulého století, opět na příběhu zchudlých Oklahomanů, putujících do Kalifornie, podobní Izraelcům prchajícím z egyptského otroctví. Autorka se zastavuje u postav románu a jejich biblických předobrazů, i zde ale konstatuje značnou míru autorské licence, která znemožňuje jednoznačné identifikace (inverze a nadsázka jsou zejména působivě použity v portrétu někdejšího pastora Jima Casyho, jenž se stává hlasatelem revolty vůči tradičnímu establishmentu a náboženství, stává se obětí represe, ale právě tím se -- jakoby o spirálu výše -- připodobní Ježíši Kristu, s nímž má nikoli náhodou společné iniciály). Vyjmenovává paralely knihy s příběhem exodu, jak ho líčí knihy Ex - Joz: paralelu Kalifornianů a Kenaanců (s. 36, upozorňuje, je o to překvapivější, že ji rozvíjí kalifornský patriot Steinbeck), sociální skupiny vyděděných "Okiů" a Izraelců (35, zde by mohla zapojit dobové pozadí a podpořit Steinbeckovu paralelu také hypotézami o *chapiru* jako předchůdcích Izraele), motiv neosobního zla ztělesněného Bankami apod. Vzhledem k tomu, že si jako antityp románu *Hrozny hněvu* vybral Steinbeck v Bibli tak ústředí příběh exodu, nepřekvapí, že se z románu vyloupne komplexní metafora člověka putujícího, bojujícího, prohrávajícího -- a ovšem také heroického, zasluhujícího lásku a pochopení. V poslední kapitole druhé části své práce autorka představuje Steinbeckovu nejzřetelnější parafrázi biblického příběhu, poválečný román *Na východ od ráje*. Líčí rodinné dvou-generační drama a rozehrává modalitu zápasu Kaina a Abela o otcovu přízeň a o životní štěstí. Autorka všimá typologie postav související s kladným (začínajícím na A) a záporným (na C) jménem. Ozvou se některé dřívější motivy, ústředním je ale nevypočitatelnost a nespravedlnost otcovské lásky vůči synům, je je katalyzátorem dramatu bratrovraždy.

Ve třetí části práce autorka zkoumá ideové pozadí posledně probíraného románu. Vychází ze studií, které této otázce věnovali Terry R. Wright. Zkoumá možnosti rabínské inspirace motivů románu, jak se nabízejí z deníkové doložené konzultací Steinbeckových u Louise Ginzberga z Jewish Theological Seminary a nepřímou z četby Ericha Fromma. V rozboru Steinbeckových východisek autorka upozorňuje, že zatímco kniha *Hrozny hněvu* končí fatalismem antropologického pesimismu, pozvedá se v románu *Na východ od ráje* autor k optimismu "máš na to", ztělesněnému slovesem *timšol* a vyjadřující -- teologicky řečeno -- přítakání možnosti svobodné volby. Zde pak autorka přikročí k vlastní exegezi Gn 4, 1-16, pečlivě (a barevně) analyzuje klíčové termíny, konzultuje překlady a jejich různocnění, rekonstruuje strukturu textu. Za klíčové pro biblický i románový příběh považuje verš Gn 4,7. Správně ukazuje značnou překladovou šíři tohoto klíčového místa. Ve snaze o porozumění verši bere na pomoc targumy (použity jsou targumy Neofiti a

Jerušalmi) i příslušnou pasáž ze sbírky Midraš Raba.

V závěru poslední části (od s. 74) autorka srovnává Steinbeckovo uchopení zmíněných motivů s tradiční i kritickou exegezí. Steinbeckův přístup hodnotí jako "relevantní" ale "nebezpečný" (s.74n), neboť prý biblický příběh odsouvá do roviny mrtvých textů, které nám v naší době nemají co říci. Toto tvrzení je zřejmě založené na tom, že část exegeze ukazuje jiným směrem, než jakým se ubírá Steinbeckova zápleтка. Přesto právě autorčina práce na desítkách míst ukazuje, že Steinbeck s Bibli pracuje jako s rezervoárem vysoce aktuálních a živých textů. Ostatně, na konci práce dosvědčuje sama autorka, že "věnovat se výkladu biblických textů v dílech beletristických spisovatelů je velmi podnětné pro práci biblických teologů." (s.79)

2. Věcné poznámky:

- Práce se inteligentním způsobem věnuje v biblistice spíše opomíjenému přístupu, sledujícímu dějiny působení některých motivů. To lze pouze uvítat.
- Na závěr každého ze rozborů třech probíraných románů zazní stručné zhodnocení knihy z hlediska práce s biblickými motivy. Autorka se ale vždy vyhne souhrnné formulaci Steinbeckovy "teologie" či "antropologie dotyčné knihy." Nakročení tím směrem se tu a tam ozve ve výčtech paralel a na závěr rozboru knihy *Neznámému Bohu* (s.27). Vždy jde ale jen o kusé poznámky. Právě shrnující kapitola na závěr rozboru každé knihy, která by obsahovala odstavce jako a) obraz Boha v daném díle, b) smysl lidského života podle dané knihy, c) etické normy daného díla a jejich zdůvodnění, by byla skutečným teologickým zhodnocením Steinbeckova díla, byť by šlo alespoň v bodě a) jistě většinou spíše o nález negativní.
- V úvodu nahlášené Prattova charakteristika Steinbeckova díla jako "synkretické alegorie" (s.14) by měla být v závěru knihy vyhodnocena.
- V rozboru *Hroznů hněvu* zmiňuje, že přímou inspirací názvu byl verš písně "Battle Hymn of the Republic" (bojová píseň známá v češtině jako "Černý muž pod bičem otrokáře žil"). Autorka nikterak nevyužila výkladový potenciál této skutečnosti (revolučně eschatologický náboj odkazující ke konkrétní události amerických dějin).
- V rozboru poslední rozebírané knihy, *Na východ od ráje*, zůstává nezmíněno, do jak vznešené společnosti diskutujících se spisovatel Steinbeck zařadil, když se vyslovuje k otázce svobodné vůle (s.61): Reference k apoštolu Pavlovi, sv. Augustinovi či Martinu Lutherovi nepatří k povinné výbavě diplomových prací ze SZ, tam, kde se ale autorka rozhodla pojednat interakci Bible a kultury, tato absence překvapí.
- V kapitole 3.3.3 se autorka zastavuje u hádanky správného překladu Gn 4,7. Správně upozorňuje na významové bohatství verše, registruje různost klasických i moderních překladů. Do vlastní rekonstrukce významu biblického oddílu, tedy do vlastního plnokrevného exegetického výtěžku, se žel nepouští. Přitom právě zde by měl spočívat přínos analýzy románu z perspektivy odborné sz vědy.
- Vzhledem k tomu, že jde o práci věnovanou narativnímu uchopení biblických motivů v moderní beletrii, prospěla by práci zevrubnější pozornost Steinbeckovu postavení v kontextu (americké) literatury 20.století. Podobně by k práci, věnované autorovu uchopení biblických motivů, patřila i stylistická a rétorická analýza jeho jazyka a případná závislost na biblickém textu (v některém anglickém překladu). V průběhu druhé části knihy jsou sice průběžně uváděny úryvky Steinbeckových knih vedle biblických citátů, pozornost je věnována pouze motivovým, nikde lingvistickým paralelám.

3. Formální poznámky

Práce je psaná kultivovanou češtinou. Obsahuje všechny formální náležitosti diplomové práce na UK ETF včetně prohlášení o samostatném vypracování, anotace české i anglické a seznamu literatury. Vytknout snad lze jen to, že nikde než při prvním výskytu rozebíraných děl (s.14-17) a

pak už ani v závěrečném seznamu literatury neuvádí překladatele děl do češtiny; zejména v beletrii je přitom překlad podobně tvůrčím počinem jako autorství. Přitom např. Hrozny hněvu vyšly ve třech překladech, první z nich za protektorátu (v roce 1941).

Hodnocení:

Navzdory uvedeným kritickým poznámkám jde o práci přínosnou a originální, napsanou pečlivě a s rozmyslem. Při hodnocení doporučuji vycházet od stupně B - velmi dobře.

Petr Sláma, 9.června 2011